

শ্রী-পদ্ধতিৰে ধানৰ খেতি কৰা প্ৰণালী

ড° অৰুণিমা দেৱ চৌধুৰী
ড° পংকজ কুমাৰ দেৱ চৌধুৰী

কম পৰিমানৰ বীজ

- এবিঘা মাটি ৰুবলৈ প্ৰয়োজন সৰ্বাধিক
১ কেজি বীজ (পূৰ্বৰ দহভাগৰ এভাগ)।
- প্ৰতি কেজি বীজৰ বাবে কঠীয়াতলিৰ জোখ
: ২০ বৰ্গ মিটাৰ, অৰ্থাৎ দীঘলে ১০ মি:
বহলে ১ মি: আকৃতিৰ, মাত্ৰ দুখন
কঠীয়াতলি (পূৰ্বৰ পাঁচ ভাগৰ এভাগ)।

এবিঘা মাটি ৰুবৰ বাবে সৰ্বাধিক ১ কেজি বীজ

কঠীয়াতলিৰ জোখ : দীঘলে ১০ মি: বহলে ১মি:

প্রতি কেজি বীজৰ কাৰণে মাত্ৰ দুখন কঠীয়াতলি

কম মাটিতে বোকা নকৰাকৈ কঠীয়াতলি

- এভাগ শুকান গোরুৰ বা পচন সাৰ আৰু
দুভাগ বালিয়া মাটি মিহলাই লব।
- নপাঁচা বন-জাৰৰ বাচি পেলাব। মাটিৰ লদা
আদি থাকিলে ভাঙি গুৰি কৰি লব।
- ৬ ইঞ্চি ওখ ঢাপ কৰিব। পাৰ নখহিবলৈ
কল বখুৱা, বাঁহ-কাঠেৰে ভালদৰে বেৰি লব।

শুকান সাকুৱা মাটিৰ গুৰি (দুভাগ)

গুৰি কৰা শুকান গোবৰ বা পচন সাৰ (এভাগ)

গুৰি মাটি (২.৫ ইঞ্চি)-ৰ ওপৰত গোরবৰ গুৰি (১.০ ইঞ্চি);
পিচত গুৰি মাটি (১.৫ ইঞ্চি), শেষত গোরব গুৰি (১.০ ইঞ্চি)

চারিওটা তৰপ ভালদৰে মিহলাই দিয়া হয়

গুটি সিঁচিলে উপৰিভাগ সমান কৰি লোৱা হয়

কম মাটিতে বোকা নকৰাকৈ কঠীয়াতলি

- বোকা নকৰাকৈ, শুকানে চাহ কৰা গুৰি
মাটিৰ ওপৰতে গজালি মেলা বীজখিনি
পাতলকৈ, গাত গা নলগাকৈ সিঁচিব।
- প্রতি বৰ্গ মি:ত মাত্ৰ ৫০ গ্ৰাম বীজহে সিঁচিব।
- প্ৰয়োজন অনুসাৰে, কাঠী এডালেৰে গাত-গা
লাগি থকা বীজবোৰ আঁতৰাই দিব।

সিঁচিবৰ বাবে সাজু কৰা গজালি মেলোৱা ধান

পাঁচি-খৰাহিত গাজ মেলা ধান লৈ সিঁচাৰ দৃশ্য

কঠীয়া তলিৰ মাজত ৩০ চে:মি:
ব্যৱধানৰ পানী সোমোৱা নলা

শ্ৰী-পদ্ধতিৰ বীজতলিত গুটি সিঁচাৰ দৃশ্য

সেবেঙাকৈ সিঁচা গুটি (৫০ গ্রাম প্রতি বর্গ মি:ত)

গোৰৰ-মাটিৰ গুৰি পাতলকৈ ছতিওৱা হয়

ধুলিয়ৰি গোরৰ-মাটিৰে গজালিবোৰ ঢকা হয়

চালনীৰে গুৰি গোরব-মাটি চালি ঢকা দৃশ্য

কম পানীৰে জীপালকৈ ৰখা কঠীয়াতলি

- কঠীয়াতলি পুৰণা খেৰেৰে পাতলকৈ ঢাকিলে
চৰাই-চিৰিকতিয়ে খাব নোৱাৰে অথবা ৰ'দ-
বৰষুণৰ পৰা ৰক্ষা পৰে।
- খেৰে-ঢকা পুলি গাজবোৰ জীপ্ পাই থাকে।
- পুৱা-গধূলি জিঞ্জীৰীৰে পানী দিলে কঠীয়াৰ
পাত-শিপা সবল-সতেজ হয়।

পুৰণা খেৰেৰে পাতলকৈ বীজতলিখন ঢকা হয়

পুরা-গধুলি জিঞ্জিৰীৰে পাতলকৈ পানী দিয়া হয়

শ্ৰী-পদ্ধতিৰে তৈয়াৰ কৰা ধানৰ কঠীয়া

৬ দিনৰ পিচত খেৰখিনি আতৰাই দিয়া হয়

ৰোৱাৰ সুবিধাৰ্থে সময়ৰ ব্যৱধানত উৎপন্ন শ্ৰী কঠীয়া

শ্ৰী কঠীয়াৰ বাবে থপথপীয়া বোকা

- মূল পথাৰৰ ৰোৱা তলিখন সচৰাচৰ কৰাৰ
দৰে ভালদৰে হাল বাই বোকা কৰি লব।
- পানীৰ পৰিমাণ কমাই থপথপীয়া বোকা
কৰিলেহে শ্ৰীকঠীয়াৰ বাবে উপযোগী হয়।
- বোকামাটিত আগদিনাই বৰ্গাকাৰ ভাৱে
মিহি মিহিকৈ আঁচ টানি থ'ব লাগে।

শ্রী পদ্ধতিত ঝোঁরাতলি চিতা চিতাকৈ ভগাব লাগে

পানী ৰাখিবলৈ আলি দি, পানী যাবলৈ নলা কাটি,
ৰোৱাতলিখন ওপৰ সমান কৰি লব লাগে

শাৰীকৈ ৰোৱাৰ বাবে হাতে সঁজা জবকা

- ডাঠ বাঁহৰ কামি বা কাঠত হাতমাৰি এডাল লগাই লৈ জবকা এখন সাজি উলিয়াব।
- ২৫ চেণ্টিমিটাৰ আঁতৰে আঁতৰে আগ-জোঙা বাঁহৰ শলা এডালকৈ গাঁঠি লব।
- এবাৰ দীঘে দীঘে টানি, পিচৰবাৰ পথালিয়ে টানিলে বোকাত বৰ্গৰ আঁচৰোৰ ওলায়।

ঘৰতে সজা জৰকাৰে বোকাতে আঁচ টনা দৃশ্য

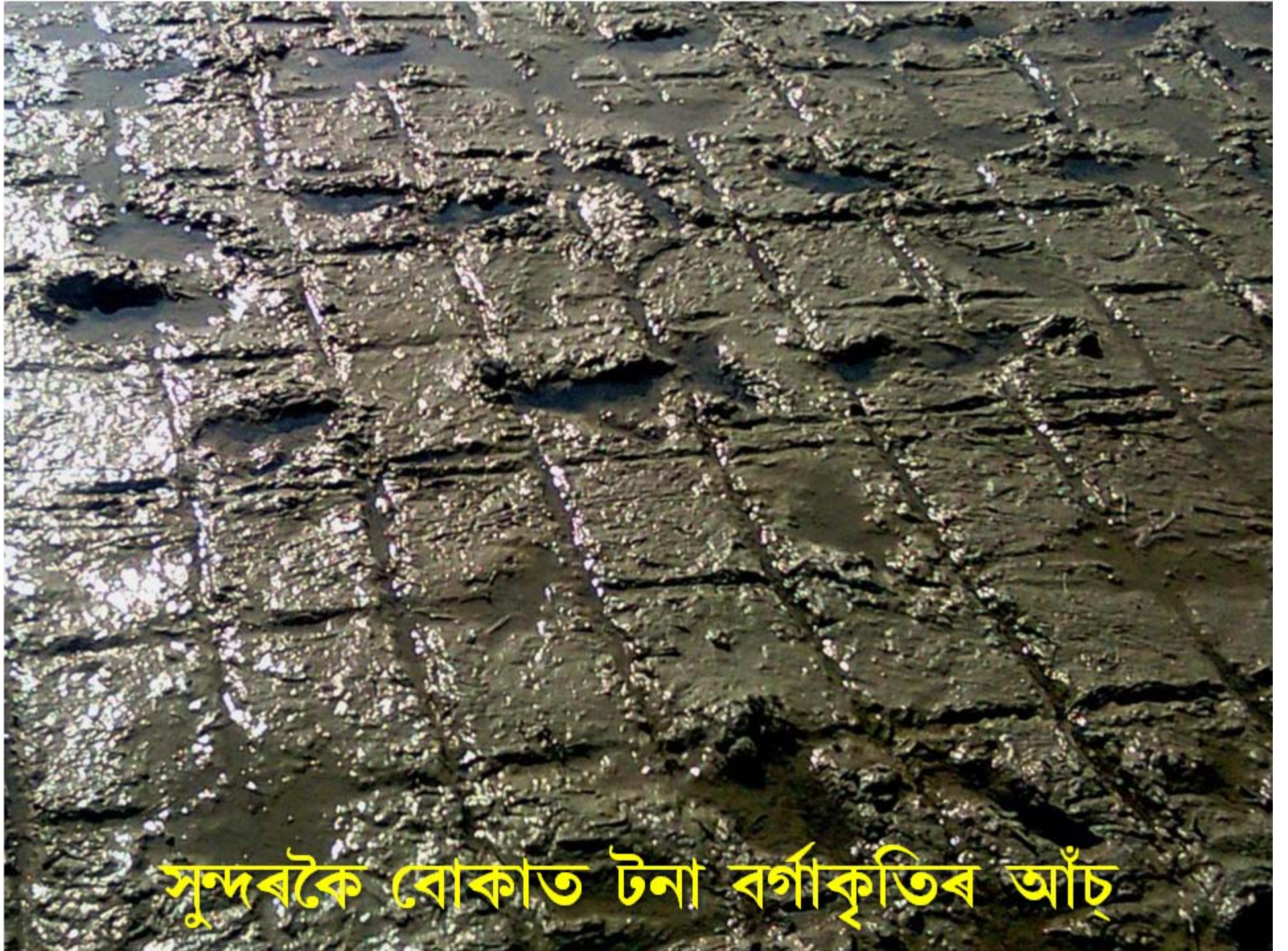

দীঘে-পথালিয়ে আঁচ টনাৰ পিচত বৰ্গক্ষেত্ৰবোৰ

- পিচদিনালৈ ৰোৱাতলি খন সাজু কৰিবলৈ,
কঠীয়া উঠোৱাৰ আগদিনাই বোকাত আঁচ
টনাটো প্ৰয়োজন।
- এবিধা মাটিত আঁচ টানিবলৈ এজন মানুহৰ
বাবে এবেলাতকৈ কম সময়ৰ প্ৰয়োজন।
- ৰোলাৰ মাৰ্কাৰ (Roller Marker)-ৰ দ্বাৰাও
এবাৰতে বৰ্গাকৃতিৰ আঁচ বহাব পাৰি।

বোকাত আঁচ টানিবলৈ সজা ৰোলাৰ মাৰ্কাৰ

সুন্দৰকৈ বোকাৰত টনা বৰ্গাকৃতিৰ আঁচ

তাকৰকৈ কঠীয়া উঠাই কম সময়তে ৰোৱা

- পিচদিনা, দুপতীয়া কঠীয়াবোৰ বহল খন্তিৰে মাটিসহ কম কৰকৈ উঠাই কলপটুৱা, দোণা, ডলা-কুলা-চালনী বা খালিত থব।
- উঠাই লোৱাৰ ১৫-৩০ মিনিটৰ ভিতৰতে কঠীয়া ৰোৱাটো নিশ্চিত কৰিব; কঠীয়া তলি ওচৰতে (বা এচুকত) হব লাগে।

শ্রী কঠীয়া খন্তিৰে উঠাই দেখুওৱা হৈছে

শ্রী-পদ্ধতিত জনুবীজে সৈতে উঠোৱা দুপতীয়া কঠীয়া

শ্রী-পদ্ধতিত জন্ম বীজে সৈতে উঠোঁরা দুপতীয়া কঠীয়া

- প্রতিটো পুলিতে জন্মবীজটো লাগি থকাকৈ
তৰ্জনী আৰু বুঢ়া আঙুলিৰে টিপা মাৰি লব।
- এটা এটাকৈ প্রতিটো পুলি আলফুলে শিপাত
লাগি থকা মাটিৰে সৈতে ৰুব।
- শিপাবোৰ যাতে ৰোওতে ভাঁজ লাগি বেকা
নহয় আৰু পুলিবোৰ মাটিত উলম্ব ভাৱে
ৰোৱা হয় সেইটো চাব।

ৰৱলৈ সাজু ১২ দিনীয়া শ্ৰী পদ্ধতিৰ পুলি কঠীয়া

কম কঠীয়াৰে সেৰেঙাকৈ ৰোৱা

- মাটিত অঁকা বৰ্গক্ষেত্ৰবোৰৰ প্ৰতিটো চুকত, আঁচে কটাকটি কৰা ঠাইত, মাত্ৰ এটাকৈহে পুলি থিয় থিয়কৈ মাটিৰ ওপৰতে ৰুব।
- প্ৰতি বৰ্গ মি:ত মাত্ৰ ১৬টা গোছা থাকিব।
- ৰোওঁতে কাষৰ পৰা অলপ বোকা চপাই দিব।
- পোনকৈ ৰূলে দুদিনতে শিপাই মাটি খামুচি লয়।

বৰ্গক্ষেত্রবোৰৰ প্ৰতি চুকত শ্ৰী কঠীয়া ৰোৱা হৈছে

শ্ৰী কঠীয়া ৰোৱাৰ প্ৰাথমিক প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ দৃশ্য

প্রশিক্ষিত খেতিয়কে শ্রী কঠীয়া ৰোৱাৰ দৃশ্য

শ্ৰী পদ্ধতিৰ ৰোৱাতলি এখনৰ শুদ্ধ ৰূপ

বোৱাৰ ১০ দিন পিচত শ্ৰী-পদ্ধতিৰ খেতিডৰা

কম পানী যোগান

- ৰোৱাৰ দ্বিতীয়দিনা পথাৰখনত অতি কম পৰিমাণৰ পানীৰ যোগান ধৰিব লাগে।
- পিচলৈ ৰোৱাতলিখনৰ মাটি সৰ্বদা পানীৰে সেমেকাই ৰাখিব লাগে।
- মাটিত মিহি মিহিকৈ ফাঁট মেলাৰ সময়তহে জলসিঞ্চনৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।

ৰোৱাৰ ২০ দিনতে খৰকৈ পোখা মেলিবলৈ লয়

পোখাৰ সংখ্যা গণনা

গোছাত এটাকৈ পুলি ৰুই ৩০ দিনত ৩০টা পোখা

কম পানী যোগান

- এবাৰত ২ ইঞ্চিমান ওখকৈ পানী দিব।
- মাটি নফঁটালৈকে পিচৰবাৰ পানী যোগান
ধৰাৰ বাবে অপেক্ষা কৰিব লাগে।
- পূৰ্বাপৰ প্ৰথাতকৈ প্ৰায় আধা পৰিমাণৰ
পানী যোগান ধৰি শ্ৰী পদ্ধতিৰে ধান খেতি
কৰিব পাৰি।

- দীৰ্ঘদিন যাতে পথাৰ খন ত পানী জমা হৈ
নাথাকে তালৈ মন দিব লাগে।
- প্ৰয়োজন হ'লে পথাৰৰ পৰা পানী উলিয়াই
দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।
- পোখা মেলা শেষ হ'লে, গছৰ মণিধৰাৰ
পৰা গুটি পূৰ্ণ হোৱালৈকে পথাৰত
এক-ডেৰ ইঞ্চি পানী থকাটো প্ৰয়োজন।

শ্ৰী পদ্মতিৰ ২৫ দিনীয়া এটা পুলিৰ গোছা

বতৰ সাপেক্ষে শ্ৰী কঠীয়াৰ বয়স

- আহুৰ বতৰত মাত্ৰ ৮-১২ দিনীয়া দুপতীয়া কঠীয়া ৰোৱা হয়।
- বৰোধানৰ বতৰত শীতৰ প্ৰকোপত বাঢ়ন কম হয় বাবে ১৩-১৫ দিনত ৰুব পাৰি।
- শ্ৰী পদ্ধতিত পূৰ্বাপৰ চলি অহা ২০-২৫ দিনীয়া কঠীয়া ৰুব নোৱাৰি।

শীত কাল (তাপমাত্রা ৯ ডিগ্রী)-ত শ্রী কঠীয়া

কম বয়সৰ কঠীয়াৰ গুণ

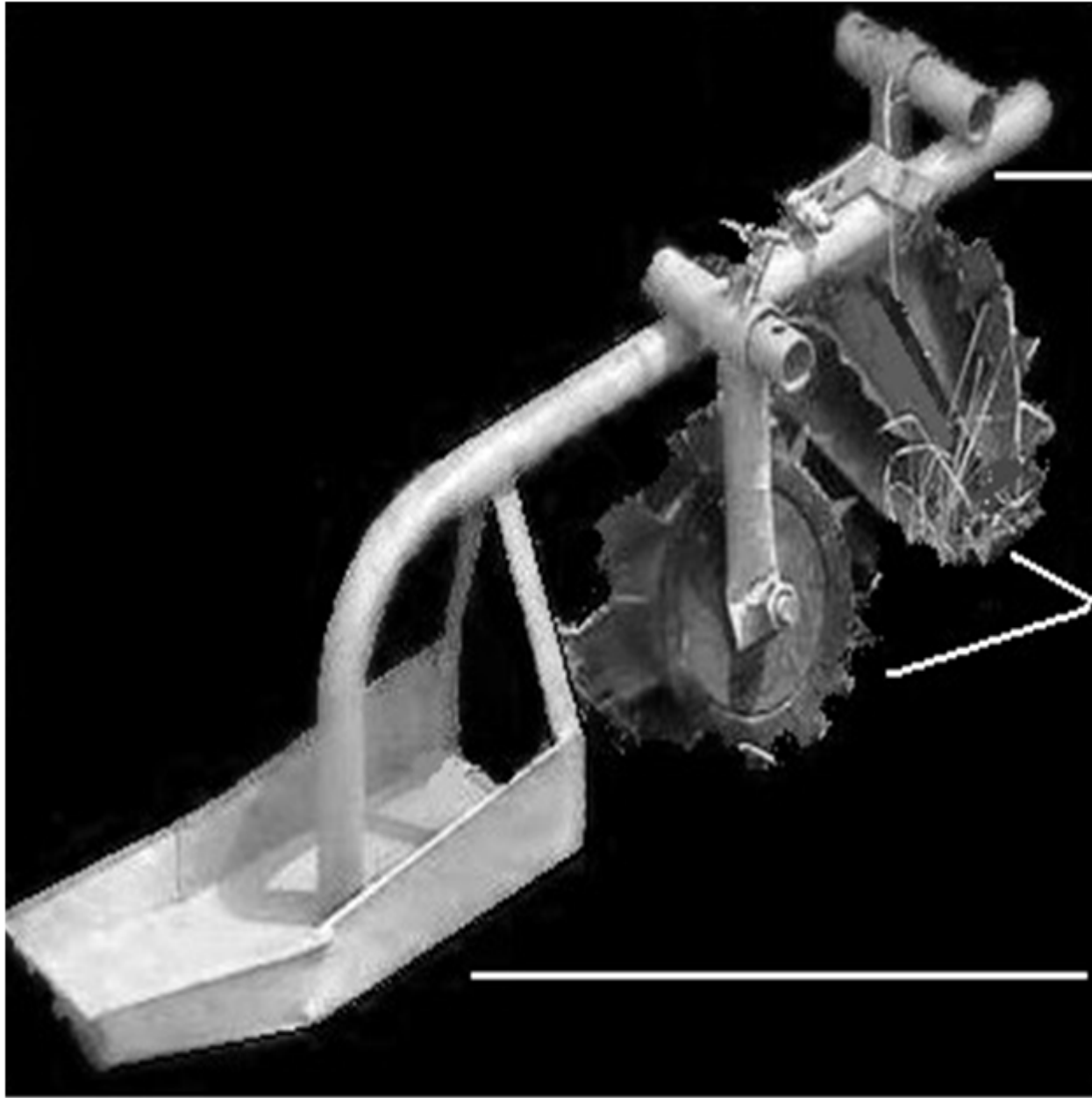
- ৮-ৰ পৰা ১২-দিনৰ ভিতৰত কুমলীয়া কঠীয়া ৰূলেহে ৬০-৭০টা পোখা পায়।
- পথাৰত সঠিক সময়ত বন-বাত গুচাবৰ বাবে নিৰ্ৰণি দিলে, উন্নত মানৰ প্ৰতিটো পুলি কঠীয়াৰ পৰা ১২০-ৰ পৰা ১৩০টা পোখা সহজতে পাব পাৰি।

বনবাত নিয়ন্ত্ৰণৰ সঁজুলি

- শ্ৰী পদ্ধতিৰে খেতি কৰোতে, ধাননীডৰাত বনবাত নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে নিৰ্ৰগি দিবলৈ -
ক'নো উইডাৰ (Cono Weeder) যন্ত্ৰ
ধানৰ শাৰীৰ মাজে মাজে ব্যৱহাৰ কৰিব।
- লোহাৰ তিনি-দঁতীয়া কোৰ-চানেকীয়া অস্ত্ৰও
নিৰ্ৰগিৰ বাবে সাজি উলিয়াব পাৰি।

ক'নো উইডাৰ ছরি

লো-ৰ জঁকা (Frame)

খাঁজকটা চকা (Cone)

‘ওপঙা চলি’ (Float)

ক’নো উইডাৰৰ মূল লোহাৰ জঁকা

লো-ৰে নিৰ্মিত ঘূৰ্ণীয়মান ত্ৰিভুজাকৃতি চুঙাৰ দৰে
চকা (Cone বা Rotor)-ৰ ওভোতাকৈ থকা সাজোন
ক'নো উইডাৰৰ ঘূৰ্ণমান খাঁজকটা চকা ২ টাৰ চিত্ৰ

কম সময়ত বনবাত নিয়ন্ত্ৰণ

- ষোৱাৰ ১০-১২ দিনৰ পৰা এসপ্তাহৰ মূৰে মূৰে ক'নো উইডাৰৰ সহায়ত প্ৰায় চাৰি সপ্তাহলৈ নিৰণি দিলে অলাগতীয়াল বনবাত নাইকিয়া হয়।
- কটা যোৱা বন সমূহ মাটিৰ লগত মিহলাই দি জৈৱিক সাৰলৈ ৰূপান্তৰিত কৰে।

03/02/17

ক'নো উইডাৰ

শ্ৰী পথাৰত দুসপ্তাহৰ পৰাই নিৰণি দিয়া হয়

ক'নো উইডাৰেৰে নিৰণি দিয়া গছৰ গুৰিত
নতুন বোকা মাটিৰ সেৰা পৰে

শ্ৰী ধান গছৰ লক্ষণীয় পৰিবৰ্তন

- শ্ৰী পদ্ধতিৰ ধানগছৰ ফলন ধৰা সময়ত
বতাহত গছ সহজে নাবাগৰে।
- শিপাৰ সংখ্যা সৰহ হোৱাৰ উপৰি দীঘল
আৰু মজবুত হয়।
- পোখাবিলাকৰ গা-গছ বা ঠাৰিবোৰ যথেষ্ট
শক্তিশালী হয়।

কম সময়ত বনবাত নিয়ন্ত্ৰণ

- ৰোৱাৰ ১০-১২ দিনৰ পৰা এসপ্তাহৰ মূৰে মূৰে ক'নো উইডাৰৰ সহায়ত প্ৰায় চাৰি সপ্তাহলৈ নিৰণি দিলে অলাগতীয়াল বনবাত নাইকিয়া হয়।
- কটা যোৱা বন সমূহ মাটিৰ লগত মিহলাই দি জৈৱিক সাৰলৈ ৰূপান্তৰিত কৰে।

কম দিনত খেতি চপোৱা যায়

- সাধাৰন পদ্ধতিৰ তুলনাত, একেটা জাতেৰে শ্ৰী পদ্ধতিৰে খেতি কৰি প্ৰায় ১০-১৫ দিন আগতে চপাব পৰা যায়।
- শ্ৰী পদ্ধতিত ৰোৱাৰ পিচৰ পৰাই কঠীয়া ঠন ধৰি উঠে, সজাল ধৰিবলৈ সাধাৰন পদ্ধতিৰ দৰে ১০-১২ দিন সময় নালাগে।

কম মাটিত অধিক উৎপাদন

- গোছাই প্রতি লাগনীথোকৰ সংখ্যা সৰহ, থোকে প্রতি অধিক গুটি আৰু প্রতিটো গুটিৰ ওজন বেছি বাবে নিশ্চিত ভাৱে শ্ৰী পদ্ধতিৰে ধান খেতি কৰি কম মাটিৰ পৰা অধিক উৎপাদন পাব পাৰি।

শ্রী-পদ্ধতিত এটা পুলিৰ পৰা হোৱা এগোছা ধান

কম মাটিত শ্ৰী পদ্ধতিৰে অধিক উৎপাদন

- সাধাৰন আৰু বতৰত বিঘাই প্ৰতি গড়ে
৩০-৩৫ মোন ধান সহজে পোৱা বাবে,
প্ৰায় ৩-৪ গুণ বেছিকৈ লাভ হয়।
- উন্নত ধান বা হাইবীড্ সঁচ ব্যৱহাৰ কৰি
বিঘাত ৫০ মোন ধান উৎপাদন কৰা
তথ্য প্ৰমাণ এই মূলুকতে আছে।

কম খৰচেৰে লাভালাভ

- কম মাটি কালিত কম দিনতে কঠীয়া হয়
বাবে তদাৰকী ব্যৱস্থাৰ খৰচ কম।
- পিচৰটো খেতিলৈ উচ্চ উৎপাদনক্ষম জাতৰ
গুণগত সঁচ কৃষকৰ হাততে থাকে।
- নামমাত্ৰ পৰিমানৰ বীজেৰে তাকৰীয়া মাটি
কই প্ৰায় দুগুনে ধান চপাব পাৰি।

কম খৰচেৰে শ্ৰী পদ্ধতিত ধান খেতি

- শ্ৰী পদ্ধতিৰ ধানখেতিত পানীৰ প্ৰয়োজন কম হোৱাত জলসিঁঞ্চনৰ মুঠ খৰচ বহুলাংশে (প্ৰায় আধালৈ) হ্রাস পায়।
- কম পৰিমাণৰ কৃষি-সামগ্ৰী, গুটি, সাৰ আদি লাগে বাবে খৰচ যথেষ্ট কমে।
- ঘৰতে উৎপাদিত গোৰৰ / জৈৱিক সাৰৰ ব্যৱহাৰৰ ফলত বজাৰমুখীতা কমে।

শ্ৰী-পদ্ধতিৰ খেতিত দাই অনা ধানৰ একাংশ

শ্ৰেণীকা

জিলা পৰামৰ্শদাতা, ৰাষ্ট্ৰীয় খাদ্য সুৰক্ষা অভিযান (ধান),
জিলা কৃষি বিভাগ, নগাঁও-৭৮২০০১, অসম
email: arunima.debchoudhury@gmail.com

শ্ৰেণীক

জ্যেষ্ঠ বিজ্ঞানী, আঞ্চলিক কৃষি গৱেষণা কেন্দ্ৰ,
অসম কৃষি বিশ্ববিদ্যালয়, চিলঙী, নগাঁও-৭৮২০০২, অসম
email: pk.debchoudhury@gmail.com

ধন্যবাদ